

В. Ю. Деркачова

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., д.ф.н., проф. В. П. Плавич

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ГНОСЕОЛОГІЧНОЇ ПРИРОДИ ПРАВА

У теперішній філософсько-правовій думці гносеологічна тема є досить чільною, так як в цій галузі знань *ius* позбувається своєї «матеріальної» оболонки та досліджується насамперед як суб'єктивний герменевтичний наслідок його інтерпретації.

Право, як предмет розуміння, є складним гносеологічним феноменом поперше тому, що воно позбавлене відвертої іманентності, замість того, при його розгляді остаточне значення надається апперцепції. По-друге, *ius*, у його зовнішній інтерпретації, обумовлюється безвідносною історичністю та існує за узагальненим часовим принципом універсальної плинності: «сьогоднішній закон – недосконалий завтра». По-третє, вже існуючий взаємозв'язок факт-право примушує інтерпретатора концентруватися на життєвій факторії конкретики правореалізації.

Уявлення права є складним процесом. Позитивістсько-правова концепція праворозуміння являє собою перелік елементів, доволі деталізовану характеристику суті праворозуміння.

Гносеологічний підхід до праворозуміння потребує використання ширшого кола способів аналізу цього поняття.

Пристаюючи до дослідження природи генезису гносеології *ius*, необхідно приділити увагу на суттєву недоробку даної теми в українській філософсько-правовій школі. В цьому сенсі варто звернути основну увагу на праці таких двох відомих вітчизняних науковців, як А. А. Козловський [1] та І. І. Котюка [2], в яких вперше обґрунтовано необхідність створення головного теоретичного напрямку та узагальнено перспективи його розбудови. Отже, саме ці дві наукові роботи на теперішній час є майже єдиними, які більш лаконічно присвячені проблемі, яка саме досліджується в цій праці, та яка змогла закласти основну опору у фундамент сучасної правової гносеології України.

Такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: М. Байтін, О. Балинська, В. Бачинін, Г. Гегель, А. Козловський, О. Костенко, О. Петришин, В. Плавич,

С. Рабінович, С. Сливка, досліджували наукову проблематику, пов'язану з гносеологічним аналізом праворозуміння.

Починаючи розробку вказаної тематики, треба враховувати загальнометодологічні напрацювання філософської науки, з їх специфікою цього предмета в рамках теоретико-юридичного аналізу. Тобто потрібно сформулювати методологічну структуру правової гносеології.

Правова гносеологія (епістемологія) – складова філософії права, яка вивчає пізнавальні процеси у функціонуванні права як засобу самоуправління суспільства, регламентації його саморозвитку. В ній досліджується процес вивчення правового аспекту буття суспільства як системи, та людини в їхній єдності, тобто правову реальність, і результати її вивчення в юридичних положеннях.

Ця складова філософії права має свої категорії, основна з яких є категорія істини. Для глибшого аналізу, треба звернути увагу на її генезис в історії філософії.

Ретельне дослідження проблематики істини було навіть ще у Стародавній Греції, наприклад, Платон виділив таку характеристику істини: «...той, хто говорить про речі відповідно до того, якими вони є, говорить істину, той же, хто говорить про них інакше – помиляється...» [3, с. 417].

Треба виділити, що тут істина являє собою характеристику речення, а не висловлювання.

Розслідування злочину з погляду гносеології являю собою ситуацію що має конфліктний характер, який значною мірою ускладнює встановлення істини. «Розслідування конкретних кримінальних, цивільних, адміністративних справ, – пише М. В. Костицький, – поєднане з великими труднощами, оскільки пізнання їх обставин здійснюється ретроспективно, часом за вельми інтенсивної протидії зацікавлених осіб з досить різноманітними інтересами, які інколи виключають один одного, свідомо викривляють істину» [4, с. 239–240].

Можна сформулювати відповідні положення:

1. *Ius* повністю розглядається в позитивній нормі, взаємодіє із ним.
2. Право жодним чином не знаходить своє вираження в законодавстві, немає і не може мати нічого з ним спільного. Кожний раз, коли створюється позитивна норма, з'являється самообман, і ми кожний раз щось вигадуємо для себе, обманом намагаємось здійснити свої мрії. Якщо слідувати такій гносеологічній установці, то виходить, що уся наша історія праці в юридичній галузі – це ілюзія.
3. Не дивлячись на все це, зрозуміти деякі положення *ius* можливо. Активно цьому сприяє демократична форма правління, тоталітаризм же уводить нас із правильного шляху пізнання права.

Саме таке сприйняття реальності нам видається найбільш доцільним та справедливим. Тобто, відкидаємо першу і другу позицію, як крайні, при

вирішенні поставленого нами питання, та обираємо третю – найбільш оптимальну з мого погляду.

Отже, правова гносеологія – складова філософії права, яка вивчає пізнавальні процеси у функціонуванні права як засобу самоуправління суспільства, регламентації його саморозвитку. Вона досліджує процес вивчення правового аспекту буття суспільства як системи, що самоорганізується, та людини в їхній єдності, себто правову реальність, і відображення результатів її вивчення в юридичних положеннях.

Пізнання має початок з появи конкретної проблеми, а саме з її постановки. Для її розв'язання висувається гіпотеза чи версія. Після отримання науковою гіпотезою практичного підтвердження, вона перетворюється на теорію. Слідча версія при підтвердженні стає доведеним знанням і є підставою для судового розгляду справи. Пізнання можна розуміти як таке, що має два рівні – емпіричний і теоретичний. У правовому пізнанні використовується система методів – філософських, загальнонаукових і частково наукових. Критерієм правової істини виступає правова практика.

Таким чином, проведений мною аналіз дає змогу сформулювати загальне визначення поняття, що розглядається.

Отже, на мою думку, це є філософсько-правова концепція, в якій вивчаються такі важливі юридичні проблеми, як загальні умови, сутність пізнання *ius*, можливості, межі та характеристики цього процесу, його форми, рівні та численні різноманітні відносини пов'язані із ними, а також досліджується достовірність отриманого таким чином знання та критерії його істинності.

Список використаної літератури

1. Козловський А. А. Гносеологічна природа права (філософсько-правовий аналіз) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12. Чернівці, 2000. 464 с.
2. Котюк І. І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 436 с.
3. Бойченко М. І. Ціннісні і функціональні аспекти застосування системного підходу у соціальному пізнанні (філософська концептуалізація) : автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03. Київ, 2012. 32 с.
4. Костицький М. В. Соціальні проблеми сучасного етапу творення української держави і права як проблеми людинознавчі. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права*. 2009. № 2. С. 6–9.